

SATVERSMES TIESAS TIESNESIS

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. Fakss: 67830770. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Satversmes tiesas tiesneša

Jāņa Neimaņa

ATSEVIŠKĀS DOMAS

Rīgā 2024. gada 1. novembrī

lietā Nr. 2023-42-01

**“Par Administratīvās atbildības likuma 185. panta ceturtais daļas atbilstību
Latvijas Republikas Satversmes 92. panta ceturtajam teikumam”.**

Man nav iespējams pievienoties Satversmes tiesas uzskatam, ka Administratīvās atbildības likuma 185. panta ceturtais daļa (turpmāk – apstrīdētā norma) atbilst Latvijas Republikas Satversmes 92. panta ceturtajam teikumam.

1. Šajā lietā apstrīdētās normas izdevēja institūcija – Saeima – atzina, ka apstrīdētās normas mērķis nemaz nav bijis ierobežot aizstāvja tiesības parakstīt pie administratīvās atbildības saucamās personas sūdzību tiesai.

Turpretim Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētā norma tomēr pie administratīvās atbildības saucamās personas aizstāvim liedz tiesības parakstīt sūdzību tiesai, tas esot saprātīgi, bet tas neliedzot personai tiesības saņemt aizstāvja sniegto juridisko palīdzību.

Šie aspekti ir grūti loģiski savienojami.

2. Tiesības uz advokāta palīdzību ir personas brīvība, kas nozīmē brīvību izvēlēties sev advokātu, saņemt tā palīdzību un ar advokāta īpašajām juridiskajām zināšanām un prasmēm izmantot personai pieejamos tiesību aizsardzības līdzekļus visefektīvākajā veidā personas tiesību aizsardzībai.

Persona īsteno tiesību uz advokātu ar uzdevuma došanu advokātam rīkoties personas vārdā un vietā. Tā kā persona rīkojas savas brīvības (privātautonomijas) ietvaros, tā uzdevumu advokātam dod ar līgumu. Līgums regulē advokāta un personas savstarpējās attiecības iekšēji. Uzdevuma saņemšanu ārēji advokāts atklāj, piemēram, ar pilnvaru (Latvijā – arī ar orderi), ko uzrāda attiecīgās iestādēs, kārtojot uzdevuma izpildei vajadzīgos jautājumus.

Tiesības uz advokātu ir gan personas brīvība, kuru attiecīgā pamattiesība aizsargā, gan arī no otras puses – valsts pozitīvs pienākums noteiktos gadījumos tiesības uz advokātu nodrošināt, piemēram, personām, kurām šī izvēles brīvība ir būtiski ierobežota (piemēram, trūcīgam, nepilngadīgam vai personai, kurai ir garīga rakstura traucējumi).

Protams, ka tiesības uz advokāta palīdzību garantē arī personai tiesības uz taisnīgu tiesu, sekmē to pilnvērtīgu un efektīvu izmantošanu.

3. Tiesību uz advokāta palīdzību saturā ietilpst juridiskas palīdzības sniegšana, aizstāvēt un pārstāvēt personu tiesā, pirmstiesas izmeklēšanā, valsts, pašvaldību vai privātās iestādēs, sniedzot juridiskas konsultācijas, gatavojot juridiskus dokumentus un veicot citas juridiskas darbības (*sk. salīdzinoši Advokatūras likuma 3.pantā lietoto advokāta jēdzienu*).

Tā kā apstrīdētā norma liedz pie administratīvās atbildības saucamai personai dot uzdevumu (jeb ietvert aizstāvības uzdevumā) – sūdzības tiesai parakstīšanu, tā ierobežo tiesības uz advokāta palīdzību, tās šajā aspektā personai sašaurinot.

Satversmes tiesai bija jāaplūko apstrīdētā norma kā attiecīgo pamattiesību ierobežojoša, pat ja kopumā tiesības uz advokāta palīdzību sekmē un garantē tiesību uz taisnīgu tiesu izmantošanu.

4. Tiesības uz advokāta palīdzību nav absolūtas; tās var pakļaut noteiktiem ierobežojumiem, ciktāl tie noteikti ar likumu vai uz likuma pamata, ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā un ir samērīgi.

Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētā norma kalpo pie administratīvās atbildības saucamās personas personiskai sasaistei ar administratīvā pārkāpuma lietu, personiskai dalībai šādā lietā, nodrošinot demokrātiskas valsts funkcionēšanu (*sprieduma 11.1.punkts*).

Piekrītu, ka pie administratīvās atbildības saucamas personas tiesiskais statuss ir īpašs personisks statuss, to nevar nodot/cedēt tālāk citai personai. Tas arī atspoguļojas Administratīvās atbildības likuma 40.panta otrās daļas 2.teikuma tekstā, ka pie atbildības saucamā persona savus pienākumus izpilda personiski tiktāl, ciktāl administratīvā pārkāpuma lietas ietvaros nepieciešama personiska pienākumu izpilde.

Taču sūdzības iesniegšana par iestādes lēmumu nav personiska pienākuma izpilde. Tā ir tiesība, bet ne pienākums. Sūdzības iesniegšana par iestādes lēmumu nav pienākuma izpilde, bet gan procesuālas tiesības – tiesību aizsardzības līdzekļa – izmantošana. Šāda procesuāla tiesība piemīt tikai pie administratīvās atbildības saucamai personai, bet tās izmantošanā tā var izmantot aizstāvi.

Aizstāvis, kurš rīkojas personas uzdevumā kā tās advokāts, ir tiesīgs gan aizvietot šo personu viņai piešķirto procesuālo tiesību izmantošanā, gan izmantot pašam aizstāvim tieši piešķirtās tiesības (ja tādas likumi noteikuši). Tiesības pārsūdzēt lēmumus ir tādas pat procesuālas tiesības, kā tiesības iesniegt iesniegumus par pierādījumiem (pievienošanu, izprasīšanu), izvaicāt lieciniekus utt.

Šādu tiesību esība neliedz tiesai pieprasīt pie administratīvās atbildības saucamās personas personisku dalību mutvārdu tiesas sēdē, ja tas nepieciešams.

Tātad, ja pie administratīvās atbildības saucamā persona ir izlēmusi, ka tā izmantos tiesību aizsardzības līdzekli (sūdzību tiesai), tad tā var uzdot tālāko procesuālo darbību veikšanu advokātam, un nav nedz objektīvi, nedz saprātīgi tieši sūdzības parakstīšanu likumdevējam liegt advokātam īstenot.

Kā liecina lietā esošo pieteikuma iesniedzēju dzīves gadījumi, kā arī citās administratīvo pārkāpumu lietās taisītie tiesu nolēmumi, tiesību uz advokāta palīdzību ierobežošana sūdzības parakstīšanā galu galā ir radījusi tikai pārsūdzības tiesību liegšanu pašai pie administratīvās atbildības saucamai personai. Apstrīdētās normas dēļ personas dotā uzdevuma ietvaros advokāta parakstīta sūdzība tiesai nav tikusi pieņemta, procesuālo trūkumu nav bijis iespējams novērst likumā noteiktā ierobežotā termiņa dēļ, kā rezultātā personas ir palikušas bez tiesību aizsardzības līdzekļa.

Apstrīdētajai normai nav pie administratīvās atbildības saucamās personas personiskās dalības nodrošināšanas mērķa, turklāt, kā norādījusi lietā pati Saeima kā normas izdevēja, tā nav vēlējusies nemaz šādu ierobežojumu noteikt.

5. Satversmes tiesa izdarīja vispārīgu secinājumu, ka, neskatoties uz apstrīdēto normu, kopumā pie administratīvās atbildības saucamai personai nav liegts saņemt aizstāvja sniegto juridisko palīdzību (*sk. sprieduma 11.2.punktu*).

Uzskatu, ka šādas pieejas izmantošana rada risku tiesību uz advokāta palīdzību aizsardzībā. Tā pieļauj valstij ierobežot tiesību uz advokāta palīdzību atsevišķas izpausmes, nevērtējot konkrētā ierobežojuma nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā un samērību, bet aizstājot to ar vērtējumu, vai tiesības uz advokāta palīdzību vispārīgi ir saglabājušās.

Tas rada tālākus jautājumus, kuras tiesībās uz advokāta palīdzību ietilpstošas tiesības ir tās pamatelementi un kuru trūkums jau liegtu (Satversmes tiesas ieskatā – negarantētu) tiesības saņemt advokāta palīdzību, bet kuras – vēl nē.

Tiesnesis*

J. Neimanis

* Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu.